

Aleja lipa „Zlinje“ u mjestu Blato na otoku Korčuli

VESNA KOŠČAK MIOČIĆ-STOŠIĆ, DARIO KREMER*

Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet, Svetošimunska cesta 25, 10000 Zagreb, Hrvatska

*Autor za dopisivanje / corresponding author: dkremer@agr.hr

Tip članka / article type: stručno priopćenje / professional communication

Povijest članka / article history: primljeno / received: 27.7.2024., prihvaćeno / accepted: 23.12.2024.

URL: <https://doi.org/10.46232/flashbod.12.2.4>

Košćak Miošić-Stošić, V., Kremer, D. (2024): Aleja lipa „Zlinje“ u mjestu Blato na otoku Korčuli. Glas. Hrvat. bot. druš. 12(2): 47-58.

Sažetak

S ciljem predavljanja široj javnosti razmjerno slabo poznate aleje lipa „Zlinje“ u mjestu Blato na otoku Korčuli, u ovom radu donosimo pregled njenog sadašnjeg stanja te preporuke za sanaciju i revitalizaciju. Inventarizacija i valorizacija drvoreda lipa „Zlinje“ obavljena je u veljači 2024. godine, pri čemu je evidentirano 232 stabla (117 u sjevernom i 115 u južnom drvoredu). Pri identifikaciji utvrđeno je da stara stabla pripadaju vrsti *Tilia platyphyllos* Scop., a mlada stabla vrsti *T. cordata* Mill. S obzirom na dobnu strukturu, u aleji je evidentirano 112 starih stabala (prsnog promjera većeg od 25 cm), 27 srednjedobnih (promjera od 10 do 25 cm) i 93 mlada stabla (promjera do 10 cm). Utvrđeno je i da je 40 stabala vrlo lošeg zdravstvenog stanja te da je njih 39 potrebno odmah ukloniti i zamijeniti mladim stablima, dok još 43 stabla treba staviti pod nadzor i s vremenom zamijeniti. Kao glavni uzrok lošem zdravstvenom stanju ovako velikog broja stabala evidentiran je intenzivni dvosmjernan promet, koji je doveo do značajnih mehaničkih oštećenja većine stabala. Bez obzira na trenutno nepovoljno okruženje, aleji bi trebalo osigurati adekvatnu pažnju i kao krajobraznoj vrijednosti i nositelju identiteta naselja Blato, primjereno je urediti, održavati i zaštititi.

Glavne riječi: aleja, *Tilia platyphyllos*, *Tilia cordata*, Dalmacija

Košćak Miošić-Stošić, V., Kremer, D. (2024): The linden tree avenue "Zlinje" in the settlement of Blato on Korčula island. Glas. Hrvat. bot. druš. 12(2): 47-58.

Abstract

With the aim of presenting to the general public the relatively poorly known Zlinje linden tree avenue in Blato on the island of Korčula, in this paper we provide an overview of its current state and recommendations for its rehabilitation and revitalization. The inventory and valorization of the Zlinje linden tree avenue was carried out in February 2024, with 232 trees recorded (117 in the northern and 115 in the southern row). During identification, it was determined that the old trees belonged to the species *Tilia platyphyllos* Scop., and the young trees to the species *T. cordata* Mill. Considering the age structure, 112 old trees (with a diameter of more than 25 cm), 27 middle-aged trees (with a diameter of 10 to 25 cm) and 93 young trees (with a diameter of up to 10 cm) were recorded in the tree avenue. It was also determined

that 40 trees were in very poor health and 39 trees needed to be removed immediately and replaced by young trees, while another 43 trees needed to be put under surveillance and replaced over the course of time. The main cause of the poor health of such a large number of trees was considered to be the intensive two-way traffic, which has led to significant mechanical damage to the largest number of trees. Regardless of the current adverse environment, adequate attention should be devoted to the avenue and, as a landscape value and identity marker of the settlement of Blato, it should be appropriately put in order, maintained and protected.

Keywords: tree avenue, *Tilia platyphyllos*, *Tilia cordata*, Dalmatia

Uvod

Aleja je prilazni put, cesta ili ulica s drvoredom na obje strane. Pojam aleja dolazi od francuske riječi „aleé“, koja je izvedena od glagola „aller“ u značenju „ići“ ili izvorno „prolaz“. Smatra se da je hrvatsko značenje „ulica s drvoredom na obje strane“ vjerojatno preuzeto iz talijanskog ili njemačkog jezika, a nastalo je od pojmova „prolaz u vrtu“ i „prolaz među drvećem“ (Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik 2024). S obzirom na biljnu svojtu koja oblikuje aleju razlikuju se aleja platana, aleja javora, aleja kestena, aleja čempresa itd. Prema Cambridge Dictionary (2024) aleja je put u parku ili vrtu, većinom s obje strane obrubljen stablima ili grmovima. Aleja je formalni koncept dizajna gdje se pogled proširuje na naglašeni krajolik ili arhitektonsko obilježje u daljini. Namjera je naglasiti aksijalni pogled, koji je namijenjen da zainteresira i natjera prolaznika da poželi hodati stazom kako bi doznao što je na kraju.

Iz definicije aleje vidljivo je da ju određuju dva drvoreda ili dva niza grmova. A drvored je niz stabala međusobno ujednačenih po vrsti (svojtji), starosti, visini, promjeru debla, obliku krošnje, boji lista, boji cvijeta ili ploda, vremenu i trajanju cvatnje, obliku ploda itd., a koji tvori kontinuiranu repetitivnu komunikacijske prilaze. Drvoredi i aleje su kao element prostorne organizacije važni jer omogućuju identifikaciju pješćakih koridora i naglašavaju hijerarhiju u mreži prometnica, definiraju i daju prepoznatljivost naselju ili dijelu grada, odražavaju kulturni i povijesni značaj mjesta, povećavaju privlačnost naselja, pružaju stanište životinjskim vrstama i doprinose unaprjeđenju gradskog okoliša. Oni modificiraju klimatske odnose i stvaraju zdraviji okoliš, doprinose

vizualnoj kvaliteti naselja te povećavaju socijalnu kvalitetu življenja stanovnika. Drvored se smatra konstitutivnim elementom grada važnim za urbanističko oblikovanje. To je element kojeg treba čuvati kao tradicijsku vrijednost, ali i kao specifični element u suvremenom i budućem planiranju novog naselja ili grada, kao i pri njegovoj obnovi ili rekonstrukciji. Drvored je bitan element svake urbanizirane sredine koja je nastajala, održava se kao sređena i u kojoj se uvažavaju kulturno povijesne vrijednosti. Razlozi za uspostavu drvoreda su funkcionalni i simbolički (Kritovac 2005, Dobrilović 2009).

Funkcionalni razlozi za uspostavu i održavanje aleja i drvoreda mogu biti njihove osnovne utilitarne funkcije, koje se ogledaju u korištenju drveta, cvijeta, ploda i lista drvorednih stabala ili u zaštiti prolaznika od nepovoljnih vremenskih utjecaja (sunca, vjetra, kiše). Takvi su, primjerice, aleje i drvoredi različitih vrsta roda lipa (*Tilia* L.) i običnog oraha (*Juglans regia* L.) koji su nekada bili vrlo česti u slavonskim selima, odnosno bijelog dudu (*Morus alba* L.), običnog koprivića (*Celtis australis* L.), hrasta crnike (*Quercus ilex* L.), obične datulje (*Phoenix dactylifera* L.) ili kalifornijske vašingtonie (*Washingtonia filifera* (T. Moore & Mast.) H. Wendl. ex de Bary) u Dalmaciji (Ivančević 1996, Grgurević 2007, Čavić 2010). Neke od tradicionalnih aleja i drvoreda zadržali su se sve do danas, a neki od njih su zbog svoje vrijednosti bili i predmet istraživanja. Tako je, primjerice, istraživani drvored podignut od nekoliko različitih drvorednih vrsta u gradu Senju (Ivančević 1996), kao i drvored bijelog dudu na prostoru luke Vrnaža u Šibeniku (Dorbić 2019).

Među funkcionalne razloge za podizanje aleja i drvoreda ubrajaju se i estetske te reprezentacijske funkcije, koje se ogledaju kroz vizuru pristupa i prilaznja, slikovitost te ambijentalne specifičnosti (Kritovac 2005). Primjer takvog drvoreda je drvored javorolisne platane (*Platanus × hispanica* Münchh.) na zagrebačkom Trgu Nikole Šubića Zrinskog, odnosno njegovom parku Zrinjevac, koji je podijeljen na četiri plohe i tri aleje platana. Ekološko-zaštitna funkcija aleja i drvoreda očituje se u stvaranju povoljnih mikroklimatskih uvjeta kroz snižavanje temperature zraka, uklanjanje ugljikova dioksida i drugih plinovitih onečišćivača, smanjenje razine buke ili smanjenje količine bujičnih voda. Takvi su, primjerice, drvoredi podignuti uz pješačke prilaze i prometnice.

U funkcionalne razloge ubraja se i funkcija sociokulturne regulacije, koja se očituje kroz elitnost, egalitarnost ili skrivanje pojedinih objekata. Tako se, primjerice, funkcija sociokulturne distance aleja i drvoreda može očitovati kao primjer elitnosti (ekskluzivnosti), s obzirom na to da se dijelovi grada u kojima ima više aleja i drvoreda smatraju vrijednijim i ekskluzivnijim. Primjer sociokulturne distance drvoreda je i relativna izolacija privatnog posjeda (kuće, vrta) od javne površine, jer on u tom slučaju štiti posjed od pogleda izvana. Navedene funkcije se međusobno povezuju i dopunjuju, ali se mogu i isključivati. S druge strane, samo jedna funkcija aleje ili drvoreda može izrazito dominirati ili se zadržati tijekom vremena (Kritovac 2005).

Simbolički razlozi za uspostavu i održavanje aleja i drvoreda mogu se promatrati kroz nekoliko aspekata. Kulturno-antropološki aspekt može biti, primjerice, mitološki ili memorijalni, što se može očitati kroz sadnju drvoredne vrste koja ima određeno mitološko značenje. Simboličko značenje drvoreda može se određivati i s količinskog i znakovnog aspekta te na temelju ostataka i tragova drvoreda (Kritovac 2005). Ponekad prisutnost aleje ili drvoreda može biti svedena samo na trag, tj. na određeni način ograničeno (obrubljeno) kružno ili četverokutno mjesto gdje je nekada bio drvored. Također, aleja i drvored mogu djelomično ili potpuno izgubiti sve

ostale svoje funkcije, osim one simboličke.

Iz dosadašnjeg izlaganja jasno je da aleje i drvoredi, iako tvore zelene površine relativno skromnih dimenzija, često daju poseban ambijentalni pečat nekoj sredini. Takav je i dvostruki drvored, odnosno aleja lipa „Zlinje“ u mjestu Blato na otoku Korčuli, koja zbog svoje veličine i starosti daje jedinstveni pečat središnjem dijelu mjesta. Cilj ovoga rada je utvrditi sadašnje stanje, estetsku i funkcionalnu vrijednost aleje lipa „Zlinje“ u mjestu Blato na otoku Korčuli te dati preporuke za daljnje postupanje u cilju njenog očuvanja, sanacije i revitalizacije.

Područje istraživanja i metode

Aleja lipa „Zlinje“ nalazi se u središnjem dijelu naselja Blato na otoku Korčuli. Samo mjesto Blato (Sl. 1) smješteno je na većoj zaravni u jugoistočnom dijelu Blatskog polja na zapadnom dijelu otoka Korčule i u blizini poznatijeg naselja Vela Luka. Na sjeveru je Blato okruženo brežuljcima Mali Učjak (119 m n. v.) i Veli Učjak (163 m n. v.), na zapadu Veprinjakom (177 m n. v.), a na jugu brežuljkom Vela strana (350 m n. v.). Središnji dio mjesta predstavlja izdužena zaravan koja se nastavlja na prostrano polje istočno od naselja. Sama zaravan je u istočnom i zapadnom dijelu sužena, a u središnjem proširena i ispunjena urbanom strukturom naselja koje se širi i na padine okolnih brežuljaka. U najširem dijelu zaravni nalazi se središnji dio naselja Blato čiju gusto izgrađenu urbanu strukturu osvježavaju otvoreni zeleni prostori parka i nogometnog igrališta te potez aleje lipa „Zlinje“. Kroz središnji dio naselja u dužini nešto većoj od jednog kilometra prolazi županijska cesta koja spaja grad Korčulu na istoku i naselje Velu Luku na zapadu. Cesta je prostorno pravocrtno položena u središnjem dijelu naselja, dok se na istoku manji dio ceste prelama i blago zakrivljuje. Navedena je prometnica glavna i najšira komunikacija u mjestu te kao centralna os dijeli naselje na sjeverni i južni dio što je prostorno dodatno naglašeno pratećim dvostrukim drvoredom lipa (Sl. 2).

Slika 1. Razglednica Blata na Korčuli oko 1949. godine (izvor: Grafička zbirka NSK, Zbirka razglednica).
Figure 1. Postcard of Blato on Korčula around 1949 (source: NSK Graphic Collection, Postcard Collection).

Slika 2. Prostorni i krajobrazni kontekst aleje „Zlinje“ u naselju Blato 2024. godine.
Figure 2. Spatial and landscape context of the "Zlinje" tree avenue in the settlement of Blato in 2024.

Inventarizacija i valorizacija aleje lipa „Zlinje“ obavljena je na zahtjev investitora prije početka vegetacijske sezone, u veljači 2024. godine. Razlog za hitnost radova na sanaciji dijela stabala bio je potreba za njihovim provođenjem tijekom razdoblja mirovanja vegetacije tekuće godine. Rad izvan vegetacijske sezone otežao je preciznu identifikaciju prisutnih stabala lipe, koja je obavljena prema dostupnoj literaturi (Browicz 1968, Nikolić 2020). Položaj svakog stabla lipe u aleji određen je snimanjem GPS uređajem etrex VISTA HCx te mjerenjem udaljenosti između stabala uz pomoć mjerne vrpce od 30 m. Na taj način su provjerene i dopunjene u uredu već prethodno napravljene prostorne podloge korištenjem programskog paketa Quantum GIS. Zbog velike dužine i velikog broja stabala, aleja je podijeljena u pet segmenata (cjelina). Te cjeline su, počevši od središnjeg dijela naselja: prostorna cjelina središnjeg dijela naselja (segment 1), prostorna cjelina uz park i nogometno igralište (segment 2), prostorna cjelina uz školu do raskrižja 37. i 68. ulice (segment 3), prostorna cjelina od raskrižja 37. i 68. ulice do 54. ulice (segment 4) te prostorna cjelina od 54. do 65. ulice (segment 5).

Uz pomoć pomične mjerke izmjereni su na svakom stablu prsni promjer debela (na visini od 1,3 m), a uz pomoć mjerne vrpce i opseg debela (na visini od 1,3 m). Na temelju promjera debela procijenjena je starost stabla te je ono evidentirano kao mlado (promjera do 10 cm), srednjedobno (promjera do 25 cm) ili staro stablo (promjera većeg od 25 cm). Nadalje, procijenjeno je zdravstveno stanje svakog stabla te je ono evidentirano kao dobro ili kao loše. Ako je zdravstveno stanje ocijenjeno kao dobro to je automatski značilo da zamjena mladim stablom nije potrebna. Ako je zdravstveno stanje stabla ocijenjeno kao loše (označeno s 0, 1 ili 2), onda je na temelju stupnja oštećenja predloženo razdoblje tijekom kojega je potrebno obaviti zamjensku sadnju. Stablo sa stupnjem oštećenja 0 (nula) treba zamijeniti odmah, ono sa stupnjem oštećenja 1 (jedan) u kraćem vremenskom razdoblju (kratkoročno), a ono sa stupnjem oštećenja 2 (dva) kroz

dulje vremensko razdoblje (dugoročno). Trajanje kratkoročnog i dugoročnog razdoblja za zamjenu oštećenih i bolesnih stabala nije precizno određeno jer će ono ovisiti o brzini pogoršanja zdravstvenog stanja svakog stabla zasebno. Sve prikaze i fotografije u ovom članku izradila je prva autorica rada.

Rezultati i rasprava

Aleja lipa „Zlinje“ nalazi se unutar preventivno zaštićene povijesne graditeljske cjeline naselja Blato, značajnih ambijentalnih vrijednosti. Zasađena je početkom 20. stoljeća, odnosno 1910. i 1911. godine. Aleja nije zakonom zaštićena kao kulturno dobro niti kao vrijedan dio prirode, ali je Izmjenama i dopunama prostornog plana uređenja Općine (IDPPUO) Blato u kartografskom prikazu 3a (Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora – prirodne vrijednosti i kulturna dobra) naznačena u kategoriji „Osobito vrijedan predjel – prirodni krajobraz“ što upućuje na njezin status zaštite temeljem prostornog plana uređenja Općine Blato kao vrijednog dijela prirode (IDPPUO Blato 2018).

U smislu strukturno-vizualnih obilježja, aleja lipa „Zlinje“ se može sagledati kroz dvije cjeline – povijesni i noviji dio. Povijesni dio aleje je smješten u središnjem dijelu naselja, zaključno sa zgradom Osnovne škole „Blato“. Glavno obilježje povijesnom dijelu aleje daju još uvijek dominantno prisutna stara stabla lipa, koja svojim impozantnim krošnjama čine zeleni svod koji natkriva cestu stvarajući ugodnu atmosferu i mikroklimatske prilike te joj daju karakter šetališta. U doživljajnom smislu povijesni dio aleje je nositelj prepoznatljivosti i „duha mjesta“ (*Genius loci*) te važan čimbenik slike i identiteta Blata. Kretanjem uz cestu i dvostruki drvored ostvaruju se dugačke, lijepe vizure na nizove stabala impozantnih dimenzija debala i krošnji koje povećavaju kvalitetu u doživljaju urbanog prostora mjesta (Sl. 3).

Slika 3. Pogled na segmente aleje lipa „Zlinje“: segment 1 (A, B), segment 2 (C, D), segment 3 (E, F).

Figure 3. View of segments of the linden tree avenue „Zlinje“: segment 1 (A, B), segment 2 (C, D), segment 3 (E, F).

Noviji dio aleje smješten je u istočnom dijelu naselja, a temeljno obilježje daje mu veća zastupljenost mladih stabala lipa promjera do 10 cm (Sl. 4). I mlađa stabla većim dijelom imaju oštećeno deblo i deformirane krošnje te čine nizove jedinki različite starosti i neujednačenih oblika, zbog čega se ovaj dio aleje doživljava necjelovito. Sukladno strukturnim obilježjima, vizualna su obilježja novijih

dijelova manje kvalitetna, što dodatno naglašava vrijednost preostalih starih stabala i potrebu njihovog očuvanja. Krajobraznim uređenjem, odnosno revitalizacijom ovih segmenata te primjerenom njegom i održavanjem stabala, moguće je unaprijediti stanje aleje u cjelini te osigurati bolje uvjete za njen opstanak u budućnosti.

Slika 4. Pogled na segmente aleje lipa „Zlinje“: segment 4 (A, B) i segment 5 (C, D).

Figure 4. View of segments of the linden tree avenue „Zlinje“: segment 4 (A, B) and segment 5 (C, D).

U aleji su evidentirana ukupno 232 stabla, pri čemu je u sjevernom dijelu (redu) utvrđena prisutnost 117 stabala, a u južnom 115. Prilikom identifikacije utvrđeno je da stara stabla, koja je bilo moguće determinirati, pripadaju velelisnoj lipi (*Tilia platyphyllos* Scop.), dok su sva determinirana mlada stabla pripadala malolisnoj lipi (*T. cordata* Mill.). S obzirom na dobnu strukturu, u aleji je evidentirano 112 starih stabala, 27 srednjedobnih i 93 mlada

stabla lipa (Tab. 1). Drugim riječima, u drvoredu je još uvijek prisutno 48 % starih stabala. Stara stabla su velikom većinom grupirana u prva tri segmenta aleje koja obuhvaćaju središnji dio naselja i ovdje se nalazi njih 80 % (90 jedinki). Mlada stabla se većim dijelom nalaze u istočnim segmentima aleje pa se tako u zadnja dva segmenta (Sl. 4) nalazi ukupno 63 % mladih stabala (59 jedinki).

Tablica 1. Distribucija stabala po pojedinim segmentima aleje lipa „Zlinje“.**Table 1.** Distribution of trees by each segments of the linden tree avenue "Zlinje".

Prostorne cjeline	Stara stabla	Srednjedobna stabla	Mlada stabla	Ukupno
Segment 1	31	4	11	46
Segment 2	36	0	14	50
Segment 3	23	6	9	38
Segment 4	8	5	18	31
Segment 5	14	12	41	67
Ukupno	112	27	93	232

Tijekom prethodne inventarizacije koja je provedena 2004. godine ukupno su evidentirana 243 stabla, tj. 119 stabala na sjevernoj i 124 na južnoj strani aleje (Šišić i sur. 2004). Dakle, u odnosu na stanje iz 2004. godine danas u aleji lipa „Zlinje“ ima 11 stabala manje. Te je 2004. godine 70 % inventarizacijom utvrđenih stabala pripadalo rodu *Tilia*. I tada je to većinom bila velelisna lipa, a manjim dijelom malolisna lipa. Zanimljivo je da su 2004. godine u aleji lipa „Zlinje“ evidentirane (uglavnom u novijim dijelovima) još japanska sofora (*Styphnolobium japonicum* (L.) Schott, syn. *Sophora japonica* L.) i kanadska topola (*Populus × canadensis* Moench). U međuvremenu su stabla drugih drvodrednih svojti uklonjena te zamijenjena sadnicama malolisne lipe.

Tijekom inventarizacije provedena je i procjena zdravstvenog stanja drvodrednih stabala. Pri tome

je utvrđeno da je 40 stabala lipe u vrlo lošem stanju te je preporuka da se njih 39 (uz izuzetak jednog stabla koje ometa normalno odvijanje pješačkog prometa) zbog opasnosti koju predstavljaju za ljude i imovinu zamijeni odmah (Tab. 2). Pri tome bi se u povijesnom dijelu aleje (prva dva i početni dio trećeg segmenta) zamjena obavila mladim stablima prsnog promjera minimalno 20-25 cm, dok bi se u novijem dijelu kao biljke za zamjensku sadnju koristile sadnice manjeg promjera. Kao vrsta s kojom bi trebalo obaviti zamjensku sadnju uklonjenih stabla preporuča se velelisna lipa s obzirom da stara stabla u drvoredu pripadaju upravo ovoj vrsti. Na pojedinim starim stablima potrebno je orezati krošnje kako bi se kroz poboljšanje stabilnosti produljio njihov opstanak u aleji. Na taj način će se produljiti razdoblje tijekom kojeg treba obaviti sječu starih stabala i zamjensku sadnju.

Tablica 2. Pregled oštećenih i bolesnih stabala po pojedinim segmentima drvoreda lipa „Zlinje“ te preporučeno razdoblje za njihovo uklanjanje.

Table 2. Inspection of damaged and diseased trees by each segments of the linden tree avenue "Zlinje" and the recommended period for their removal.

Prostorne cjeline	Uklanja se			
	odmah	kratkoročno	dugoročno	ukupno
Segment 1	6	10	7	23
Segment 2	1	10	5	16
Segment 3	5	1	8	14
Segment 4	8	1	2	11
Segment 5	20	0	1	21
Ukupno	40	22	23	85

Još su 43 stabla lošeg zdravstvenog stanja te bi njih 22 trebalo zamijeniti u kraćem, a 23 u dužem vremenskom razdoblju. Zdravstveno stanje ovih stabala treba kontinuirano pratiti te će, ovisno o njihovom stanju, u određenom trenutku trebati provesti njihovo uklanjanje i zamjensku sadnju.

Glavni razlog za veliki broj oštećenih i bolesnih stabala u aleji lipa „Zlinje“ je intenzivan promet koji se odvija unutar same aleje. Budući da je u vrijeme nastanka dvostruki drvored sađen uz glavnu otočku cestu širine oko šest metara, na njegov izgled, opstanak i buduće stanje uvelike je utjecala i utječe današnja situacija i intenzitet prometa. Prvotno cesta koja je služila pješacima i zaprežnim vozilima posljednjih je desetljeća postala prometnica kojom se odvija intenzivan dvosmjerni promet motornih vozila svih kategorija, što je aleju izložilo štetnim mehaničkim i kemijskim utjecajima te dovelo u pitanje njenu egzistenciju i budućnost. Povećanje intenziteta prometa rezultiralo je asfaltiranjem kolnika u širini od oko pet metara, što je negativno utjecalo na uvjete u tlu (vodni, zračni i toplinski režim) za rast i razvoj korijenja stabala. Više od polovice stabala se nalazi u uskom

pojasu između kolnika i pješačke staze, a trećina je okružena asfaltnim ili betonskim površinama. Djelomična ili potpuna prekrivenost prostora oko stabala asfaltom ili betonom drastično je smanjila dotok oborinske vode do korijena brojnih stabala u aleji (Sl. 5). Ne smijemo zaboraviti da je riječ o južnoj Dalmaciji, gdje izrazito sušno razdoblje traje po nekoliko mjeseci. Malolisna i velelisna lipa su vrste koje najbolje rastu na dubokim, rahlim, svježim tlima od nizinskog do brdskog i gorskog vegetacijskog pojasa, dok im jako suha i laka tla ne odgovaraju (Herman 1971). Ovakvim postupcima dodatno se povećava suhoća tla oko stabala u aleji, što vjerojatno ima negativan učinak na cjelokupno zdravstveno stanje stabala.

Nedostatna širina kolnika za odvijanje dvosmjernog prometa uzrokovala je brojna mehanička oštećenja na deblima stabala koja su s vremenom dovela do intenzivnog razvoja truleži (Sl. 6). Prenisko formirane krošnje približile su grane višim motornim vozilima koja su ih često oštećivala što je u konačnici opet završilo razvojem truleži. Naknadno uklanjanje i prikraćivanje nižih grana dovelo je do manjeg ili većeg stupnja deformiranosti krošnji,

kao i nakrivljenosti stabala zbog neravnomjernog opterećenja debla. Procesi propadanja su uočeni ne samo u starih stabala, nego i u mladim stabala koja su zasađena relativno nedavno kao zamjena za posječena stara stabla. Opsežnim mehaničkim

oštećenjima, osobito u mladim, zamjenskih stabala pogodovala je i nedostatna fizička zaštita debla od mehaničkih oštećenja (Sl. 7). Zbog svega navedenog veliki broj stabala je nerazvijen, bolestan te nepravilno formirane krošnje.

Slika 5. Asfaltiranje oko debla lipovih stabala u aleji „Zlinje“ (A, B).

Figure 5. Asphalting around the trunk of linden trees in the tree avenue „Zlinje“ (A, B).

Slika 6. Trulež debla i grana kao posljedica mehaničkih oštećenja stabala motornim vozilima u aleji „Zlinje“ (A, B).

Figure 6. Trunk and branch rot as a result of mechanical damage to trees by motor vehicles in the tree avenue „Zlinje“ (A, B).

Slika 7. Nedostatna zaštita debla od mehaničkih oštećenja.

Figure 7. Insufficient protection of the trunk from mechanical damage.

Bez obzira na trenutno nepovoljno okruženje aleji bi, s obzirom na jedinstven značaj, trebalo osigurati adekvatnu pažnju te ju kao krajobraznu vrijednost i nositelja identiteta naselja Blato primjereno urediti, održavati i zaštititi. Tim više što su aleje i drvoredi zastupljeni i u drugim dalmatinskim gradovima. Takvi su, primjerice drvored sastavljen od različitih drvodrednih vrsta (*Tilia* spp., *Celtis australis*, *Morus* spp., *Quercus ilex*, *Acer campestre* L., *Populus nigra* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Cercis siliquastrum* L.) u gradu Senju (Ivančević 1996) i drvored bijelog duda na prostoru luke Vrnaža u Šibeniku (Dorbić 2019). Prilikom valorizacije aleje lipa „Zlinje“ treba voditi računa i o mišljenju javnosti koja najčešće podupire opstanak i revitalizaciju aleja i drvoreda jer ih vidi kao dio identiteta svog naselja. Dorbić et al. (2013) navode da građani imaju izrazito pozitivan stav prema stvaranju turističkog brenda Skradina koji obavezno podrazumijeva učešće bijelog duda u krajobraznoj slici grada, a koji doprinosi

autentičnosti i raznolikosti turističke ponude. Zahvaljujući „živopisnim“ starim stablima bijelog duda grad Skradin može pružiti posebnu sliku gostu, koja će jasno izdvajati Skradin, zahvaljujući bijelom dudu, od drugih turističkih destinacija. Kao što prisustvo bijelog duda izdvaja Skradin, tako i aleja lipa „Zlinje“ izdvaja Blato od drugih primorskih mjesta. Upravo je aleja lipa „Zlinje“ ono nešto po čemu će posjetitelj upamtiti mjesto Blato na otoku Korčuli.

Zaključci

Aleja lipa „Zlinje“ je dio kulturno-povijesne cjeline naselja Blato na otoku Korčuli. U aleji su evidentirana ukupno 232 stabla, od kojih stara stabla pripadaju velelisnoj lipi, a mlada malolisnoj lipi. Utvrđeno je i da je 40 stabala u vrlo lošem stanju te da je njih 39 potrebno odmah zamijeniti mladim stablima. Još su 43 stabla lošeg zdravstvenog stanja te će ih

trebati držati pod nadzorom i u kraćem ili dužem vremenskom razdoblju zamijeniti. S obzirom na iznimnu dužinu i broj stabala lipe u dvostrukom drvoredu, njen središnji položaj u naselju Blato te naglašavanje urbanog karaktera naselja (osobito u vrijeme nastanka) aleja lipa „Zlinje“ po svom značenju i vrijednosti nadilazi druge drvorede nastale u tom razdoblju na području južnog Jadrana. Zato je krajobraznim uređenjem, revitalizacijom, zaštitom te primjerenom njegovom i održavanjem stabala potrebno očuvati ovaj vrijedan objekt krajobrazne baštine, ne samo Blata i otoka Korčule već i šire. Njegovo očuvanje i revitalizacija preduvjet su za implementaciju raznolikih aktivnosti i sadržaja na temu baštine i održivog razvoja naselja Blato.

Zahvala

Rad je nastao na temelju rezultata dobivenim tijekom rada na „Elaboratu procjene stanja drvoreda lipa „Zlinje“, Blato na Korčuli“ kojega je financirala Općina Blato na otoku Korčuli.

Literatura

- Cambridge Dictionary (2024): Alley. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/alley> (pristupljeno prosinac 2024).
- Browicz, K. (1968): *Tilia* L. U: Tutin, T. G.; Heywood, V. H.; Burges, N. A.; Moore, D. M.; Valentine, D. H.; Walters, S. M.; Webb, D. A. (ur.): Flora Europaea. Cambridge University Press, Cambridge, UK 2: 247-248.
- Čavić, E. (2010): Svilarstvo Zadarskog okružja u razdoblju od 1852. do 1860. godine. Historijski zbornik 63(2): 421-434.
- Dobrilović, M. (2009): Urban tree avenues – morphological characteristics as a factor in trees selection. Agronomski glasnik 71(2): 111-126.
- Dorbić, B. (2019): Sanacija i revitalizacija drvoreda bijelog duda (*Morus alba* L.) na prostoru luka Vrnaža – Istočni (središnji) dio luke u Šibeniku. Glasilo Future 2(4): 36-51.
- Dorbić, B., Gardijan, P., Temim, E., Hadžiabulić, A., Krnčević Rak, M. (2013): Pejzažne karakteristike murve (*Morus alba* L.) u turističkom identitetu Skradina. Zbornik radova veleučilišta u Šibeniku. U: Grubišić, A. i sur. (ur.). Veleučilište u Šibeniku, 515-522.
- Grgurević, D. (2007): Palme jadranskih perivoja. Šumarski list 131(7-8): 353-362.
- Herman, J. (1971): Šumarska dendrologija. Stanbiro, Zagreb, 379-382.
- Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik. (2024): Aleja. <https://rjecnik.hr/mreznik/aleja/> (pristupljeno prosinac 2024).
- Ivančević, V. (1996): Gradsko šetalište S. St. Kranjčevića – Alej. Senjski zbornik 23: 289-296.
- Izmjene i dopune prostornog plana uređenja Općine Blato (2018): Dubrovačko-neretvanska županija, Općina Blato, Upravni odjel za komunalne djelatnosti, infrastrukturu, gospodarenje prostorom i zaštitu okoliša.
- Kritovac, F. (2004): Gradski drvored – simbol i zbilja. Agronomski glasnik 66(3-5): 125-130.
- Nikolić, T. (2020): Flora Croatica. Vol. IV. Alfa, Zagreb, 628-629.
- Šišić, B., Kapović, N., Fiorenini, K. (2004): Značenje i vrednovanje dvostrukog drvoreda uz cestu u Blatu na Korčuli. Elaborat. Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Centar za povijesne vrtove i razvoj krajobraza u Dubrovniku.